

Univerzita Karlova Praha
Filozofická fakulta
Katedra sociální práce
sociologie

T E Z E

Mgr. Daniela KVĚTENSKÁ

**ANALÝZA PLÁNOVÁNÍ SOCIÁLNÍCH SLUŽEB
V KRÁLOVÉHRADECKÉM KRAJI**

**ANALYSIS OF THE SOCIAL SERVICES
PLANNING IN THE REGION HRADEC KRÁLOVÉ**

vedoucí práce: doc. PhDr. Oldřich MATOUŠEK

2007

Cílem mé disertační práce je analýza způsobu plánování sociálních služeb v obcích Královéhradeckého kraje s rozšířenou působností (dále obcí III. typu). Snahou této práce je zjistit, co má vliv na budování a plánování sociálních služeb, jaké strategie obce využívají a co vedlo k rozhodnutí pro vybrané strategie.

Prvním krokem k naplnění tohoto cíle bylo teoretické vymezení problémového pole, tato část měla funkci východiskové hypotézy. V úvodní kapitole teoretické části práce se zaměřuji na téma sociálních služeb v širším kontextu. Pokládala jsem za důležité zasadit sociální služby do rámce sociální politiky, ze kterého vycházejí. Tento širší kontext jsem pokládala za důležitý k porozumění základnímu smyslu sociální pomoci a sociálních služeb. V teoretické části dále představuji systém sociální pomoci jako základní oblast pro poskytování sociálních služeb, zabývám se původním právním rámcem sociální pomoci a sociálních služeb a legislativním procesem tvorby zákona o sociální pomoci přepracovaného na zákon o sociálních službách. Dále vymezuji role jednotlivých subjektů a objektů sociálních služeb – za subjekty pak považuji poskytovatele sociálních služeb a za objekty uživatele sociálních služeb. Průběhu transformace sociálních služeb věnuji kapitolu, která přiblíží charakteristiku a cíle nově koncipovaných sociálních služeb, včetně hlavních změn přijatých s novým systémem sociálních služeb. Kapitola popisující plánování sociálních služeb předznamenává výzkumnou část práce. V této kapitole mapuji možné vlivy působící na plánování sociálních služeb obcemi či městy na obecné úrovni. Konkrétní významovou hodnotu jednotlivých uvedených vlivů a nové vlivné činitele odkrývá výzkumná část ve své kvalitativní pasáži. Teoretická část ústí do shrnutí provedené teoretické analýzy.

Empirická část práce je uvedena charakteristikou zkoumané lokality – Královéhradeckého kraje. V kapitole s názvem *Analýza současného stavu plánování sociálních služeb ve vybraných obcích Královéhradeckého kraje* stanovuji v úvodu společný problémový okruh, výzkumné otázky a hypotézy, dále zvolené metody pro dvě základní strategie výzkumného šetření: kvalitativní a kvantitativní část. Vzhledem k explorativnímu cíli a možnostem použitého designu výzkumu zvolila jsem k řešení úkolu své disertační práce uvedenou kombinovanou výzkumnou strategii (kvalitativní i kvantitativní), integrující je pak strategie kvalitativní. Obecnou výzkumnou metodou této práce je metoda teoreticko-empirická, na kterou navazují další epistemologické logické a psychologické metody. Jsou jimi:

- analýza,
- komparace,

- abstrakce,
- analogie,
- syntéza,
- základní statisticko-deskriptivní a analytické metody.

Hlavní výzkumnou technikou jsou rozhovory se zástupci obcí III. typu Královéhradeckého kraje odpovědnými za plánování sociálních služeb. Podpůrnou technikou je kvalitativní analýza dokumentů souvisejících s plánováním sociálních služeb, kvantitativní analýza získaných dat a dotazníkové šetření k financování sociálních služeb.

Pro tuto doktorandskou práci byla nezbytná průběžná spolupráce s institucemi zastřešujícími a poskytujícími sociální služby, tj. s Krajským úřadem Královéhradeckého kraje, odborem sociálních věcí, dále s obcemi pověřenými výkonem státní správy a s vybranými městskými úřady v Královéhradeckém kraji a jejich odbory sociálních věcí. Výsledky práce proto budou uvedeným institucím i sociálním organizacím v nevládním neziskovém sektoru dány k dispozici.

Dílní statě byly publikovány v recenzované odborné literatuře - vzhledem k zaměření práce – především regionálního významu. Některé pasáže využívám jako distanční studijní materiály pro studenty oboru sociální pedagogika v rámci předmětu *Základy sociální práce*. Vybrané kapitoly jsou v upravené podobě publikovány ve skriptech *Úvod do sociální práce pro pomáhající profese*.

Kvalitativní výzkumná část

Smyslem kvalitativní výzkumné části bylo zjistit, jaké vlivy působí na plánování sociálních služeb v době jejich celospolečenské proměny. Na základní výzkumnou otázku **VO 1** pátrající po **vlivech působících na proměnu sociálních služeb v Královéhradeckém kraji** jsem hledala odpověď v analýze rozhovorů a poskytnutých informací od respondentů působících v pozicích, s nimiž je spojena zodpovědnost za plánování sociálních služeb ve vybraných správních obvodech obcí Královéhradeckého kraje s rozšířenou působností (tzv. obce III. typu). Vzhledem k předpokládanému širšímu rozsahu studií u jednotlivých obcí a vzhledem k předpokladu, že pro hledání jistých pravidelností může postačovat i řízený výběr několika obcí III. typu v Královéhradeckém kraji (celkový počet 15), rozhodla jsem se výběr srovnávaných obcí zúžit pouze na 5 z nich v plánování sociálních služeb nejvíce pokročilých a na 5

obcí opačného extrému, tedy obcí, které mají plánování sociálních služeb rozvinuto nejméně. Tyto obce byly určeny experty zabývajícími se plánováním sociálních služeb v Královéhradeckém kraji. K tomuto výběru jsem použila posuzovací škálu, podle ní experti přiřadili hodnoty od 0 do 3 všem 15 obcím III. typu Královéhradeckého kraje. Hodnotili tyto obce z hlediska jejich pokročilosti v plánování sociálních služeb tak, že **0** znamená **nejméně pokročilé** a **3** **nejvíce pokročilé**. Jsem si vědoma sporného použití hodnoty nula v hodnotící škále, chtěla jsem však, aby experti měli možnost vyjádřit, že v plánování sociálních služeb určitá obec III. typu není podle jejich pohledu pokročilá vůbec. Hodnotícím kritériem byla kvalita zpracování komunitních plánů nebo jiných zpráv o plánování sociálních služeb. Výsledek hodnocení experty je v příloze A.

Pro přehlednost jsem po ukončení všech rozhovorů a vyhodnocení jednotlivých správních obvodů obcí s rozšířenou působností (dále SO ORP) sestavila tabulku (viz příloha B), do které jsem zanesla všechny významné vlivy zmiňované respondenty. Zde jsem zachytila pouze skutečnost, že respondent z určité správní oblasti přisuzuje danému vlivu význam. Hodnotu významu verbálně analyzuji ve shrnutí kvalitativní části práce.

Kvalitativní výzkumná část měla zodpovědět další dílčí otázky. Při hledání odpovědi na výzkumnou otázku **VO 2** zjišťující **průběh transformace sociálních služeb v jednotlivých obcích III. typu** lze dojít k závěru, že transformaci sociálních služeb v jednotlivých SO ORP výrazně podnítily krajský úřad a legislativní změna (zákon o sociálních službách). Z rozhovorů s respondenty vyplynulo, že průběh transformace závisí na zkušenostech s plánováním sociálních služeb, při němž mají výhodu obce v sídlech bývalých okresních úřadů, a na osobní angažovanosti politických představitelů města (samosprávy), přičemž nemá vliv jejich politická orientace.

Výzkumná otázka **VO 3** **pátrá po významných či rozhodujících vlivech v procesu transformace sociálních služeb**. Lze na ni odpovědět, že za nejvýznamnější faktor může být pokládána *legislativní změna* v koncepci sociálních služeb, tu zmiňují nejen respondenti sociálních služeb, ale na základě získaných informací ji preferuji i já jako výzkumník. Tato změna nastartovala celý proces transformace sociálních služeb a nastavila jednotnou platformu v této oblasti. Respondenti označili jako významné dva činitele: *postoj politické reprezentace města* a *zájem a angažovanost osob odpovědných za plánování sociálních služeb*. Díky získaným informacím, osobním rozhovorům a zkušenostem z konkrétních obcí se ke zdůraznění těchto faktorů přikláním. Nedostatečnost zmíněných činitelů se projevila záporně u obcí experty

označených v plánování sociálních služeb jako méně úspěšné, kdežto pozitivní odraz lze vystopovat u obcích označených jako úspěšnější. S těmito faktory úzce souvisí často zmiňovaný *zájem a angažovanost členů pracovních skupin*. Jako zásadní faktor lze vyhodnotit také *dostatek NNO (nevládních a neziskových organizací) a aktivní spolupráci státní správy s těmito subjekty*. Vliv těchto faktorů lze v případě jejich kladného naplnění považovat za významný a *žádoucí*.

Kvantitativní výzkumná část

V podkapitole zpracované z kvantitativního hlediska, navazující na předchozí podkapitolu zabývající se kvalitativními faktory, jsem jako hlavní stanovila výzkumné otázky:

- Jaké jsou vztahy *mezi statistickými ukazateli* získanými analýzou dokumentů souvisejících se sociálními službami (počet typů poskytovaných sociálních služeb na území jednotlivých SO ORP, počty zařízení poskytujících sociální služby (dále SS) jejichž zřizovatelem je město, kraj, stát či církev, počty NNO poskytujících sociální služby na území jednotlivých SO ORP, místa či bytové jednotky v jednotlivých typech rezidenčních sociálních služeb) *a demografickými ukazateli* (počet obyvatel, počet žen v zastupitelstvu, počet starostek, počet mužů v zastupitelstvu, počet spravovaných obcí, počet spravovaných obcí II. typu)?
- Lze statisticky porovnat úroveň obcí III. typu v plánování sociálních služeb?

Kvantitativní výzkum jsem zaměřila na prověření vztahů mezi získanými daty a proměnnými, souvisejícími s plánováním sociálních služeb na území všech SO ORP Královéhradeckého kraje. Bylo stanoveno 6 základních hypotéz vycházejících z několika dílčích předpokladů.

- H 1: Existuje vztah mezi počtem typů poskytovaných sociálních služeb na území jednotlivých SO ORP a minimálně pěti ze sledovaných demografických údajů.
- H 2: Existuje vztah mezi počtem různých zřizovatelů zařízení poskytujících SS (kromě církve) a počtem typů poskytovaných sociálních služeb na území jednotlivých SO ORP.
- H 3: Existuje vztah mezi počtem církevních zařízení poskytujících SS a počtem typů poskytovaných sociálních služeb na území jednotlivých SO ORP.

- H 4: Existuje vztah mezi počtem zařízení poskytujících SS a počtem typů poskytovaných sociálních služeb na území jednotlivých SO ORP.
- H 5: Existuje vztah mezi místy či bytovými jednotkami v jednotlivých typech rezidenčních sociálních služeb a počtem obyvatel na území jednotlivých SO ORP.
- H 6: Existuje vztah mezi pokročilostí plánování sociálních služeb hodnocenou experty a výší podílu obcí na financování sociálních služeb.

Výsledky byly podrobeny statistické analýze s využitím korelace. Pro všechny ověřované předpoklady hypotéz H1 – H5 byla stanovena významnost všech korelací na 5 % hladině významnosti. Kritická hodnota na 5% hladině významnosti byla ve všech případech pro $n = 15 = 0,48$. Při větším počtu n by bylo možné uvažovat o vzájemném ovlivnění. Protože $n = 15$, je i korelace nevýznamná pod kritickou hodnotou. Všechna sledovaná statistická data a údaje jsou uvedeny v příloze C.

Hypotéza H1 prověřovala závislost mezi sledovanými demografickými údaji a počtem typů poskytovaných sociálních služeb na území. **Hypotéza H1 byla potvrzena**, existuje vztah mezi počtem typů poskytovaných služeb a počtem obyvatel, počtem mužů v zastupitelstvu, počtem spravovaných obcí, počtem spravovaných obcí II. typu a počtem NNO poskytujících sociální služby. Nepotvrdila se spojitost mezi počtem typů poskytovaných služeb a počtem žen v zastupitelstvu a počtem starostek, k ověření hypotézy byla stanovena hranice korelace s minimálně pěti ze sledovaných demografických údajů. V této hypotéze H1 jsem vycházela z předpokladu, že čím více spravovaných obcí, případně obcí II. typu je na území SO ORP, tím pestřejší bude spektrum typů poskytovaných sociálních služeb. Stejně tak čím více NNO bude na daném území poskytovat sociální služby, o to pestřejší bude škála těchto služeb. Vysvětluji si to tak, že v minulých letech byl celý systém sociálních služeb centralizován do okresních měst, tedy do měst s nejvyšším počtem obyvatel, kde je proto i více možných uživatelů těchto služeb.

Při zkoumání **hypotézy H2 se potvrdila** přímá závislost vztahu počtu typů poskytovaných sociálních služeb a počtu NNO poskytujících sociální služby, počtu zařízení poskytujících SS, jejichž zřizovatelem je město, počtu zařízení poskytujících SS, jejichž zřizovatelem je kraj, a počtu zařízení poskytujících SS, jejichž zřizovatelem je stát. Tento fakt potvrzuje předpoklad, že čím více je různých zřizovatelů, tím pestřejší

je nabídka sociálních služeb a tím lépe mohou být uspokojeny potřeby uživatelů sociálních služeb. Předpokládám, že užitečné pro klienty sociálních služeb je, když jsou sociální služby nabízeny různými zřizovateli. Znamená to skutečnost, že klient má větší a pestřejší výběr, že je větší konkurence v nabídce sociálních služeb, a že město vytváří prostor pro jiné zřizovatele, než je ono samo. Výrazné prvenství bývalých okresních měst si vysvětluji obdobně jako v hypotéze H1. Domnívám se, že také v tomto případě je znát skutečnost, že bývalá okresní města se již s plánováním sociálních služeb setkala, zatímco nově vzniklé SO ORP dosud neměly příležitost si tuto činnost vyzkoušet. Tím si také vysvětluji fakt, že i v hodnocení expertů se bývalá okresní města umístila na prvních třech místech.

Vztah mezi počtem církevních zařízení a počtem typů sociálních služeb nebyl potvrzen. **Hypotéza H3**, která tento vztah prověřovala, **byla zamítnuta**. Tento vztah jsem prověřovala zvlášť, protože za primární úlohu církví pokládám jiné poslání, než je poskytování sociálních služeb, přestože církev je jejich tradičním poskytovatelem již od dávné historie. Především financování sociálních služeb z okruhu účelových zařízení církví má jiné možnosti než běžný nevládní neziskový sektor a též ze schématu běžných občanských sdružení či obecně prospěšných společností se církve vymykají. Nepotvrzení hypotézy H3 si vysvětluji tím, že vznik církevních zařízení je závislý více na aktivitě regionální církevní komunity než na běžné poptávce uživatelů sociálních služeb či na demografických ukazatelích regionu.

Ověřováním **hypotézy H4** **byl potvrzen vztah** mezi počtem zařízení poskytujících SS a počtem typů poskytovaných sociálních služeb na území jednotlivých SO ORP. Sledováním tohoto vztahu jsem prověřovala, zda ve sledovaném regionu nepřebírají monopol poskytování sociálních služeb pouze určitá zařízení, která by zajišťovala sociální služby bez možnosti konkurence ze strany jiných zařízení. Z ověření této hypotézy vyplývá skutečnost, že škála poskytovatelů je pestrá.

V hypotéze H5, prověřující vztah mezi místy či bytovými jednotkami v jednotlivých typech rezidenčních sociálních služeb a počtem obyvatel na území, se potvrdil pouze výrazný vztah mezi počtem míst v domovech důchodců a počtem obyvatel na území jednotlivých SO ORP, těsně nad hranicí kritické hodnoty významnosti se potvrdil vztah mezi počtem bytových jednotek v domech s pečovatelskou službou a počtem obyvatel na území. Vztah mezi počtem obyvatel a počtem míst v penzionech pro důchodce či počtem míst v ústavech sociální péče nebyl zjištěn, jsou to nezávislé jevy. **Hypotéza H 5** jako celek **byla zamítnuta**. Počty míst

v domovech důchodců a bytových jednotek v domech s pečovatelskou službou¹ jsou pozůstatkem z plánování sociálních služeb z minulých let (období před rokem 1989), kdy byl kladen důraz na ústavní péči. Nепrokázání tohoto vztahu chápu jako pozitivní signál, který znamená postupné opouštění trendu velkých ústavů umístěných mimo civilizaci a daleko od rodiny. Předpokládám, že péče o seniory se přesouvá na podporu soběstačnosti a na přirozenou podporu rodiny s menšími náklady, než vyžaduje ústavní péče. Od roku 1989 se rozvíjejí nové sociální služby pomáhající seniorům v jejich přirozeném prostředí, a to například pečovatelská služba, osobní asistence, centra denních služeb, denní či týdenní stacionáře.

Hypotézu H 6 nebylo možno potvrdit či vyvrátit pro nízkou návratnost rozeslaných dotazníků; nebylo možno využít běžné statistické metody pro nízký počet vstupních dat. Nepoměr mezi ohodnocením úspěšnosti plánování sociálních služeb experty a vynakládanými finančními prostředky ze strany sledovaných obcí III. typu si vysvětluji – zejména u SO ORP Hořice – potřebou nastartovat vlastní síť sociálních služeb, jejichž těžiště bylo v bývalém okresním městě (Jičín). Domnívám se, že v případě vynakládaných financí na sociální služby je znát vliv minulých let, tj. že do některých regionů bylo na služby investováno již v minulosti. Proto pokládám toto kritérium za neodpovídající.

Z výsledku kvantitativní části práce vyplývá, že hypotézy H1, H2 a H4 byly potvrzeny, hypotézy H3 a H5 byly zamítnuty. Hypotézu H6 nebylo možno prověřit. Polovinu hypotéz se podařilo prokázat, výzkumné šetření pokládám za úspěšné.

Shrnutí výzkumné části práce

Ve výzkumné části této práce navazují kvantitativní strategie na dominantní strategie kvalitativní. V kvalitativní části byla zodpovězena základní výzkumná otázka pátrající po vlivech působících na proměnu sociálních služeb v Královéhradeckém kraji. Dále jsem popsala průběh transformace sociálních služeb v jednotlivých obcích III. typu a hledala významné či rozhodující vlivy v procesu transformace sociálních služeb.

Kvantitativní výzkum jsem zaměřila na prověření vztahů mezi získanými daty a proměnnými souvisejícími s plánováním sociálních služeb na území všech SO ORP Královéhradeckého kraje. Hlavním úkolem kvantitativní části bylo najít vztahy mezi

---

¹ Pozn.: S novým zákonem o sociálních službách tyto typy sociálních služeb zanikly a hovoří se pouze o domovech pro seniory.

statistickými ukazateli získanými analýzou dokumentů souvisejících se sociálními službami a demografickými ukazateli. Prověřovala jsem, zda lze statisticky porovnat úroveň obcí III. typu v plánování sociálních služeb.

Faktor, který se ukázal jednoznačně jako zásadní, je nově přijatá legislativa upravující oblast sociálních služeb, současný stav je chápán jako přelomový. Jako klíčový vliv, kterému je přičítán ze strany respondentů velký význam, se jeví postoj politické reprezentace města (samosprávy). Je však potřeba odlišit politickou podporu od politické orientace hlavních představitelů města. Významné je zprostředkování osobní zkušenosti zastupitelům města a jejich přímé seznámení s prostředím zařízení poskytujících sociální služby. Objevila se důležitost neformálních kontaktů se členy zastupitelstva města. Nedostatek podpory ze strany volené samosprávy a neochota převzít zodpovědnost za sociální služby ve správním obvodě obce s rozšířenou působností byly označeny jako klíčové pro neúspěšné zapojení do komunitního plánování sociálních služeb. Zjistila jsem, že je důležité rozlišovat význam pojmů politická orientace představitelů samosprávy a jejich politická vůle. Větší význam má politická vůle předpokládající větší význam osobnosti kandidáta, kterého místní obyvatelé znají, než pravo-levé odlišení politických stran. Politickému spektru zastupitelstva ani politické orientaci starosty není přikládán žádný význam. Dalším činitelem zmiňovaným respondenty jako významný je zájem a angažovanost osob odpovídajících za sociální služby a neoddelitelně také zájem a angažovanost členů pracovních skupin.

V kvalitativní části byly jako významné označeny odlišnosti jednotlivých správních území – teritoriální zvláštnosti. Předpokladem vzešlým z této části bylo tvrzení, že bývalá okresní města jsou zvýhodněna, protože jejich síť sociálních služeb byla budována v minulých letech a při výkonu státní správy mají s plánováním sociálních služeb větší zkušenosti. Hypotéza H1 ověřující tuto skutečnost byla potvrzena, existuje vztah mezi počtem typů poskytovaných služeb a sledovanými demografickými údaji (počtem obyvatel, počtem mužů v zastupitelstvu, počtem spravovaných obcí, počtem spravovaných obcí II. typu a počtem NNO poskytujících sociální služby), a to odpovídá charakteristice bývalých okresních měst.

Význam vlivu kraje je respondenty vnímán pozitivně, je zajímavé, že tento vliv je zmiňován více respondenty z obcí experty označených v plánování sociálních služeb jako úspěšnější, stejně je tomu u vnímání významu NNO poskytujících sociální služby. Pozitivně se jeví i existence komunitního plánu pro podporu plánování sociálních služeb

v obcích v komunitním plánování úspěšných. Je zřejmé, že schválený komunitní plán působí jako závazek ze strany místní samosprávy. Obdobně důležitý je i dostatek finančních prostředků od města či obce III. typu určených pro poskytovatele sociálních služeb.

Na zjištění pozitivní role NNO poskytujících sociální služby navazuje hypotéza H2, která se týká vztahu mezi počtem typů poskytovaných sociálních služeb a počtem NNO je poskytujících, počtem zařízení poskytujících SS, jejichž zřizovatelem je město, počtem zařízení poskytujících SS, jejichž zřizovatelem je kraj, a počtem zařízení poskytujících SS, jejichž zřizovatelem je stát. Zapojení více typů zřizovatelů zabraňuje převzetí monopolu např. ze strany obce (města). Z této skutečnosti vyvozují výhodu pro uživatele sociálních služeb, je totiž zřejmé, že v plánování sociálních služeb je počítáno se všemi typy poskytovatelů sociálních služeb, nejsou tedy vyloučeny například NNO a je zde vytvořen prostor pro zdravou konkurenci. To, že zkoumání hypotézy H3 nepotvrdilo vztah mezi počtem církevních zařízení a počtem typů sociálních služeb, vysvětlují specifickou rolí církve (viz výše). Obdobně potvrzuje tento předpoklad hypotéza H4, která ověřila vztah mezi počtem zařízení poskytujících sociální služby a počtem typů poskytovaných sociálních služeb na území jednotlivých SO ORP. Toto zkoumání prověřovalo, zda ve sledovaném regionu nepřebírají monopol poskytování sociálních služeb pouze určitá zařízení, která by zajišťovala sociální služby bez možnosti konkurence ze strany jiných zařízení tyto služby poskytujících.

Na poskytování financí na sociální služby obcemi III. typu Královéhradeckého kraje se zaměřila hypotéza H6. Ta se však nemohla potvrdit pro nízkou návratnost rozeslaných dotazníků, pro nízký počet vstupních dat nebylo tedy možno využít běžné statistické metody. I při malém počtu respondentů zde byly patrné disproporce mezi ohodnocením úrovně plánování sociálních služeb experty a mezi procentuálním podílem prostředků, které sledované obce III. typu poskytují na sociální služby. Z tohoto nepoměru usuzují, že každá obec III. typu musí finančními dotacemi reagovat na jinou aktuální situaci v oblasti sociálních služeb, protože v ní některé regiony byly již z minulosti dobře zajištěny. Tuto hypotézu pokládám za nedoloženou.

Menšina respondentů jako významné označila osobní zkušenosti představitelů samosprávy se sociálními službami, obdobně tomu bylo i u zprostředkování osobního kontaktu s poskytovateli i uživateli sociálních služeb představitelům samosprávy. Vlivu osobních vztahů mezi úředníky státní správy a zastupiteli města přisoudili kladný význam pouze dva respondenti. Pouze jeden respondent nedostatečnou komunikaci

mezi jednotlivými představiteli samosprávy pociťoval jako negativní pro úspěšné plánování sociálních služeb a vedoucí ke snaze přesunout zodpovědnost na obce vyššího typu. Jako zatěžující, ale i jako podpůrný faktor byly hodnoceny dvěma respondenty ambivalentně důvěra a respekt samosprávy k úředníkům státní správy.

K doložení hypotézy H5 jsem využila dostupných kvantifikovatelných dat a prověřila jsem vztah mezi místy či bytovými jednotkami v jednotlivých typech rezidenčních sociálních služeb a počtem obyvatel na území. Hypotéza H5 byla zamítnuta. Potvrdil se pouze výrazný vztah mezi počtem míst v domovech důchodců a počtem obyvatel na území jednotlivých SO ORP, těsně nad hranicí kritické hodnoty významnosti se potvrdil vztah mezi počtem bytových jednotek v domech s pečovatelskou službou a počtem obyvatel na území. Ze statistického hlediska není žádný vztah mezi počtem obyvatel a počtem míst v penzích pro důchodce či počtem míst v ústavách sociální péče. Nepotvrzení této hypotézy odpovídá novému pojetí sociálních služeb, které upřednostňuje podporu klientovi v jeho přirozeném domácím prostředí.

Výše byly popsány vlivy působící na proměnu sociálních služeb v Královéhradeckém kraji a vztahy mezi statistickými ukazateli získanými analýzou dokumentů souvisejících se sociálními službami a mezi demografickými ukazateli. Potvrdila se existence vztahu mezi počtem typů poskytovaných sociálních služeb na území jednotlivých SO ORP a mezi minimálně pěti ze sledovaných demografických údajů, vztahu mezi počtem různých zřizovatelů zařízení poskytujících SS (kromě církve) a počtem typů poskytovaných sociálních služeb na území jednotlivých SO ORP a dále byl potvrzen vztah mezi počtem zařízení poskytujících SS a počtem typů poskytovaných sociálních služeb na území jednotlivých SO ORP. Na otázku, zda lze statisticky porovnat úroveň obcí III. typu v plánování sociálních služeb, konstatuji, že toto prověření pokládám za velmi problematické. Data a proměnné se stejnou nominální hodnotou mají z hlediska kvalitativní hodnotu odlišnou. Podle mého názoru statisticky porovnat úroveň obcí III. typu v plánování sociálních služeb nelze. Ve svých závěrech proto upřednostňuji výsledky kvalitativního šetření.

Závěr

Ve své práci jsem využila historicky zlomový okamžik, kdy se pojetí sociálních služeb v České republice proměňuje a přibližuje je jejich uživatelům. Transformací sociálních služeb procházejí města i obce v celé České republice. Analýzu plánování

sociálních služeb jsem zaměřila na Královéhradecký kraj, protože jsem výstup z této práce chtěla zúročit v praxi.

Na základě závěrečného shrnutí docházím k doporučením směřujícím především ke kompetentním pracovníkům odboru sociálních věcí a zdravotnictví Krajského úřadu Královéhradeckého kraje. Pokládám za užitečné zaměřit se na spolupráci státní správy s politickou reprezentací města - samosprávou. Tento krok by měl být podpořen metodickým vedením krajského úřadu, ten má prostředky, kterými tuto součinnost může podněcovat. Mohou tomu sloužit například školení určená pro výkonné úředníky státní správy, jak vhodně oslovit a zapojit představitele samosprávy – zastupitele města. Další školení v tomto duchu by mohla být zaměřena na spolupráci státní správy (zadavatelů) a uživatelů či poskytovatelů sociálních služeb. Tím by byl ve většině obcí III. typu podpořen dobře nastartovaný proces komunitního plánování, který je potřeba udržovat a oživovat účinnou kooperací.

Ze strany kraje by mohla být nasměrována i vzdělávací strategie v oblasti plánování sociálních služeb zaměřená na členy zastupitelstva města, a to především na garanty sociální politiky města. Tato vzdělávací strategie by mohla zahrnovat školení, pracovní setkání v rámci jednotlivých SO ORP, publikování studijních textů a zveřejnění výsledků výzkumných šetření z této oblasti. Předpokládám argumentaci, která bude zdůrazňovat charakteristiku samosprávného orgánu – zastupitelstva jako těžko ovlivnitelné cílové skupiny. Proto je příprava podobného školení náročná a bude vyžadovat legislativní podklad, který zdůrazní povinnosti obce v oblasti sociálních služeb. Domnívám se, že je důležité frekventantům poskytnout dostatek informací o sociálních službách, o plánování sociálních služeb a o komunitním plánování. Jejich individuální zpracování jednotlivými zastupiteli sice nelze výrazně ovlivnit, ale je možné je usměrnit. Informace by neměly být poskytovány na obecné úrovni, ale měly by být zaměřeny na konkrétní cílovou skupinu – např. jaké výhody znamená racionální plánování sociálních služeb pro město, jaké pro občany (voliče).

Nesmím opomenout ani moc, kterou mají občané. Účinnou strategií je setkávání občanů (uživatelů sociálních služeb) s politickou reprezentací města. Domnívám se, že i státní správa může v oblasti sociálních služeb spolupracovat s občanskými iniciativami, které mohou mít vliv na to, jaké postoje zaujmou zastupitelé města. Ukázalo se, že samospráva je na vyjádřená přání svých voličů ochotná reagovat.

Za problematické naopak pokládám způsob ovlivnění zájmu a angažovanosti osob odpovídajících za sociální služby při výkonu státní správy obce III. typu a také

členů pracovních skupin řídicích komunitní plánování v jednotlivých regionech. Tento zájem lze ze strany kraje vhodným způsobem rozvíjet, nelze však vytvořit tam, kde není. Z výzkumného šetření vyplynulo, že u převážné většiny osob odpovídajících za sociální služby obcí III. typu je tento zájem již vzbuzen, proto se domnívám, že úlohou krajské metodiky je tento zájem a osobní nasazení podporovat a rozvíjet.

Odpovědným úředníkům odboru sociálních věcí a zdravotnictví Královéhradeckého krajského úřadu doporučuji zaměřit se metodicky na obce III. typu, které v minulosti nebyly sídlem okresních úřadů. Tyto obce mají méně zkušeností s plánováním sociálních služeb a síť sociálních služeb je v nich méně propracována než v bývalých okresních městech.

Na závěr chci zdůraznit, že žádné metodické vedení nenahradí zájem a vlastní iniciativu lidí, kterých se téma sociálních služeb týká v jejich regionu – ať jsou to zadavatelé, poskytovatelé, či uživatelé.